

آواشناسی

سنسکریت، چینی و ژاپنی

ع. پاشایی

مرکز مطالعات ادیان برای یکدست شدن آوانویسی نام‌ها و واژگان بیگانه (خصوصاً سنسکریت، چینی و ژاپنی) در فصلنامهٔ هفت آسمان و دیگر منشورات این مرکز، نیازمند آگاهی از دیدگاه‌های کارشناسان صاحب‌نظر است. مبنای این پیشنهاد جناب آقای ع. پاشایی می‌گیریم و چشم به راه نقد و نظر استدلالی و کارشناسانهٔ دیگر محققان ارجمند هستیم. امید است این مرکز با همکاری آگاهان دلسوز بتواند به شیوه‌ای منطقی و یکدست دست یابد.

آوانویسی نام‌ها و واژگان سنسکریت و پالی

واکه‌ها: ā, ā̄, a, i, u, ī, ī̄, ū, ū̄, e, o, (ṛ, ṝ) و نیز ṁ.

a, i, u, (ā, ī, ū) واکه‌های کوتاه‌اند؛ مثل ā در ابر، - در دل (یا: بی کوتاه)، و

صدای او در روبه‌رو.

ā̄, ī̄, ū̄ (ā̄, ī̄, ū̄) مصوت‌های بلندند؛ مثل ā در آب، بی در بیل، او در روز.

e | کشیده، یا صدایی نزدیک به ای در واژه‌های فارسی نی، دی، ری. هرگاه e ماقبل دو

حرف صامت قرار بگیرد صدای کوتاه دارد.

ṛ (کمابیش ریاری کوتاه و لی یا لی کوتاه) مصوت کوتاه‌اند که فقط در سنسکریت می‌توان یافت، نه در زبان پالی؛ مثلاً ṛg: (رگ یا ریگ) یا ṛsi: (رشی یا ریشی).
 ṁ، خیشومی است کمابیش مثل ن در رنگ، سنگ. همچنین است ṅ که مثل m تلفظ می‌شود.

همخوان‌ها

۵	۴	۳	۲	۱	
ṅ	gh	g	kh	k	حلقی:
	گ	گ	ك	ك	
ñ	jh	j	ch	c	کامی:
ن + ی	ج	ج	چ	چ	
					(n̄ مثل prajñā: پَرَجِنِیا)
ṇ	ḍh	ḍ	ḥ	ṭ	مغزی:
n	dh	d	th	t	دندانی:
ن	د	د	ت	ت	
m	bh	b	ph	p	لبی:
م	ب	ب	پ	پ	
v	y	i	r		حروف نیم واکه:
و	ی	ئ	ر		
h	s	ṣ	ś		حروف دمیده یا صغیری:
ه	س	ش (تقریبی)	ش		

○ th، در ستون ۲ و ۴ دسته همخوان‌ها، ه نیست که به آن حرف اضافه شده باشد، مثلاً kh دو حرف (ك + ه) نیست، بلکه یک حرف است با صدایی خاص که تلفظ آن برای ما فارسی زبانان، و به طور کلی ایرانیان، دشوار است. ما این‌گونه h سنسکریت را در اوستایی داشته‌ایم که در تلفظ و کتابت فارسی کنونی غالباً یا ساقط شده است، مثل bhanga که شده است بَنگ، kangha که شده است کَنگ، paradhāta که شده است پیش‌داد، thang که شده است تَنگ؛ و یا به حرف دیگری تبدیل شده است، مثل gh که غالباً به غ

بدل شده است و dh به ذ، kh به خ، مثلاً ereghant: ارغنده، megha: میغ، adhvenak: آذین، khara (سن): خَر. اگر این گونه حروف را همراه با همخوان پس از آنها کشیده تر تلفظ کنیم تا حدودی به اصل صدا نزدیک شده ایم. مثلاً دهره (بنابر برهان قاطع بر وزن بَهْرَه) در سنسکریت dhāra است. از این ابزار در هر خانه روستایی مازندرانی لااقل یکی هست که آن را دَرَه می نامند با د کشیده تر از معمول. اگر به واژه های بَنگ و مَرگ نیز توجه شود آنها را کشیده تر از فتحه های دیگر می خوانیم. از این رو gh, kh و مانند اینها را ک و گ... نوشته ام. البته ما همراه با فارسی نوشت آن همیشه ناگزیریم رومی نوشت آنها را نیز بیاوریم.

○ ه های بیان فتحه یا به اصطلاح های غیرملفوظ برای a در آخر کلمات سنسکریت و پالی انتخاب شده است، مثلاً nirvāna نیروانَه، kāmā کامَه، nāma نامَه، جیوه، جاوَه و مانند اینها. البته اگر مثلاً به گویش تهرانی ها و شهرهای مازندران بخوانیم باید نامِه، کامِه، نیروانَه خواند.

○ آ، e، i و y را در کتابت فارسی به شکل ی نوشته ایم.

ai آی (یای ساکن ماقبل مفتوح) / یا آی، مثلاً jāina جیئَه / جانیا، Vaisali ویشالی / وایشالی.

آ را به صورت بی ساکن کشیده: Īsa ایشَه، Īva ایشِوه.

i یی کوتاه، که در واقع باید آن را به صورت کسره اضافه یا حرف مکسور نوشت و خواند. در گذشته نیز چنین می نوشته اند: هند، سِنَد، بهار (vihāra)، و مانند اینها. اما بهتر است آن را به شکل ی، ی نوشت و کوتاه خواند؛ مثلاً آویدیا (avidyā) شبیه به آوِدیا.

e یا به صورت اِ یا کسره زیر حروف، و یا به صورت ی یا یای مجهول، مثل veda: وِیده (وِدا)، a-cela: اچیلَه، hetu: هیتو، مانند ی در واژه های فارسی ری (rey)، دی (dey)، پی (pey).

y مثل ی در یک، یال، و مانند اینها.

○ در هنگام تلفظ صامت های مغزی نوک زبان کمی به بالا خم می شود که این هم در فارسی نیست و ناگزیر آنها را به شکل صامت های دندانی تلفظ می کنیم.

○ ترکیب au در کلماتی چون Maurya، Kautilya و Baudāyana را به صورت مَؤریه، کَؤئیلیه، بَؤدایئَه می نویسیم.

آوانویسی واژگان و نام‌های چینی

برای ضبط تلفظ واژگان چینی به زبان‌های اروپایی چند شیوه رایج است که غالباً ساخته خود اروپاییان است؛ از جمله شیوه‌های ییل (Yate)، وید - جایلز (Wade-Giles) برای زبان انگلیسی، و شیوه پیشنهادی «مدرسه فرانسوی خاور دور» (E. F. E. O.) برای زبان فرانسوی. خود چینی‌ها نیز شیوه‌ای برای ضبط واژگان چینی به خط لاتینی (کشورهای اروپایی) آورده‌اند که به پین‌یین (Pinyin) معروف است. امروزه تقریباً اکثر کتاب‌هایی که از سوی انگلیسی‌زبانان به انگلیسی درباره چین نوشته می‌شود به شیوه وید است و تمام کتاب‌ها و نشریاتی که چینی‌ها چاپ می‌کنند به شیوه پین‌یین که کمابیش در مطبوعات غربی نیز به کار گرفته می‌شود، و به احتمال زیاد دیر یا زود رواج عام خواهد یافت. چینی‌ها در کتاب فارسی، که از سوی اداره نشریات زبان‌های خارجی چاپ می‌شود، برای شیوه پین‌یین برابرنهادهایی از حروف فارسی انتخاب کرده‌اند. پیداست که تلفظ بیشتر برابرنهادهای فارسی تقریبی است، چون در چینی صداهایی هست که در فارسی نیست.

در جدول تطبیقی شیوه پین‌یین و برابرنهاد فارسی آن، شیوه وید را هم آورده‌ایم که می‌تواند برای خواننده و مترجم، هر دو، سودمند باشد.

واکه‌ها

پین‌یین	وید	فارسی	پین‌یین	وید	فارسی
a	a	آ	e	e(o)	ا / اُ
ai	ai	آی / آی	i	i	یی
an	an	آن / آن	o	o	و / وُو
ang	ang	آنگ	u	u	وُ / اوُ
ao	ao	آ / آو	ü	ü	یُو / اوُ

همخوان‌ها

فارسی	وید	پین‌یین	فارسی	وید	پین‌یین
پ	p'	p	ب	p	b
چ	ch'	q	تس	Ts'	c
ر	J	r	د	T	d
س	s	s	ف	f	f
ش	sh	sh	گ	k	g
ت	T'	T	ه/خ	h	h
و	w	w	ج	ch	j
س	hs	x	ک	k'	k
ی	y	y	ل	l	l
ز	Ts	z	م	m	m
ج	ch	zh	ن	n	n

جدول تطبیق شیوه پین‌یین با وید و برابر نهاد فارسی

۱	۲	۳	۱	۲	۳
پین‌یین	وید	فارسی	پین‌یین	وید	فارسی
bao	pao	بائو / با	a	a	آ، ا
bei	pei	بی	ai	ai	آی / آی
ben	pen	بن	an	an	آن
beng	peng	بنگ	ang	ang	آنگ
bi	pi	بی	ao	ao	آئو / آ
bian	pian	بیان / بیئن	ba	pa	با
biao	piao	بیائو / بیا	bai	pai	بای / بئی
bie	pieh	بیه	ban	pan	بن
bin	pin	بین	bang	pang	بانگ

۱	۲	۳
پین یین	وید	فارسی
chun	ch'un	چُون
chuo	ch'o	چُوئو
ju	chü	جُو
ci	tz'u	تسی
cong	ts'ung	تسونگ
cou	ts'ou	تسوؤ
cu	ts'u	تسو
cuan	ts'uan	تسُوآن
cui	ts'ui	تسُوئی
cun	ts'un	تسُون
cuo	ts'o	تسوئو
da	ta	دا / دَ
dai	tai	دای / دایی
dan	tan	دَن
dang	tang	دانگ
dao	tao	دائو/دا
de	te	دِه
deng	teng	دِنگ
di	ti	دی
dian	tien	دیان / دیشن
diao	tiao	دیائو/دیا
die	tieh	دیه
ding	ting	دِنگ
diu	tiu	دیو
dong	tung	دونگ
dou	tou	دوؤ
du	tu	دُو
duan	tuan	دوان / دوئن

۱	۲	۳
پین یین	وید	فارسی
bing	ping	بینگ
bo	po	بو
bu	pu	بُو
ca	ts'a	تسا
cai	ts'ai	تسای / تسی
can	ts'an	تسن
cang	ts'ang	تسانگ
cao	ts'ao	تسائو / تا
ce	ts'e	تسه
cen	ts'en	تسن
ceng	ts'eng	تسینگ
cha	ch'a	چا / چَ
chai	ch'ai	چای / چایی
chan	ch'an	چَن
chang	ch'ang	چانگ
chao	ch'ao	چائو / چا
che	ch'e	چه
chen	ch'en	چَن
chen	ch'eng	چَنگ
chi	ch'ih	چی
chong	ch'ung	چونگ
chou	ch'ou	چوؤ
chu	ch'u	چُو
chua	ch'ua	چُوا
chuai	ch'uai	چوآی
chuan	ch'uan	چُوآن
chuang	ch'uang	چوآنگ
chui	ch'ui	چوئی

۱	۲	۳
پین یین	وید	فارسی
gua	kua	گوا
guai	kuai	گواي / گوايي
guan	kuan	گوان / گوانن
guang	kuang	گوانگ
gui	kuei	گويي
gun	kun	گون
guo	kuo	گوئو
ha	ha	ها/ها
hai	hai	هاي / هايي
han	han	هن
hang	hang	هانگ
hao	hao	هائو/ها
he	he(ho)	هه
hei	hei	هي
hen	hen	هين
heng	heng	هينگ
hong	hung	هونگ
hou	hou	هوؤ
hu	hu	هؤ
hua	hua	هؤا
huai	huai	هؤاي / هؤايي
huan	huan	هؤان / هؤانن
huang	huang	هؤانگ
hui	hui	هؤيي
hun	hun	هؤن
huo	huo	هؤئو
ji	chi	جي
jia	chia	جيا

۱	۲	۳
پین یین	وید	فارسی
dui	tui	دويي
dun	tun	دؤن
duo	to	دؤئو
e	e(o)	ا
ei	ei	اي
en	en	ئن
er	erh	ئر
fa	fa	فا
fan	fan	فن
fang	fang	فانگ
fei	fei	فيي
fen	fen	فين
feng	feng	فينگ / فونگ
fo	fo	فو
fou	fou	فوؤ
fu	fu	فؤ
ga	ka	گا
gai	kai	گاي / گايي
gan	kan	گن
gang	kang	گانگ
gao	kao	گائو / گا
ge	ke(ko)	گه
gei	kei	گيي
gen	ken	گين
geng	keng	گينگ
gong	kung	گونگ
gou	kou	گوؤ
gu	ku	گؤ

۱	۲	۳
پین‌یین	وید	فارسی
la	la	لا
lai	lai	لای / لای / لایی
lan	lan	لَن
lang	lang	لانگ
lao	lao	لائو / لا
le	le	له
lei	lei	لی
leng	leng	لِنگ
li	li	لی
lia	lia	لیا
lian	lien	لیان / لیئن
liang	liang	لیانگ
liao	liao	لیائو / لیا
lie	lieh	لیه
lin	lin	لین
ling	ling	لینگ
liu	liu	لیو
long	lung	لونگ
lu	lu	لو
lu	lu	لُو
luan	luan	لوان / لوئن
lun	lun	لُون
lun	lün	لیون
luo	lo	لوئو
lü	lü	لیو
lüan	lüan	لیوان / لیوئن
lüe	lüeh	لیوه
ma	ma	ما

۱	۲	۳
پین‌یین	وید	فارسی
jian	chien	جیان / چیئن
jiang	chiang	جیانگ
jiao	chiao	جیائو / جیاو
jie	chieh	جیه
jin	chin	جین
jing	ching	جینگ
jiu	chiu	جیو
juan	chüan	جیوان / جیوئن
jue	chüeh	جوئه
jun	chün	جُون
ka	k'a	کا
kai	k'ai	کای / کایی
kan	k'an	کَن
kang	k'ang	کانگ
kao	k'ao	کائو / کا
ke	k'e(k'o)	که
ken	k'en	کِن
keng	k'eng	کِنگ / کونگ
kong	k'ung	کونگ
kou	k'ou	کُو
ku	k'u	کُو
kua	k'ua	کُوا
kuai	k'uai	کُوای / کوایی
kuan	k'uan	کُوآن / کوئن
kuang	k'uang	کُوآنک
kui	k'uei	کُوئی
kun	k'un	کُون
kuo	k'uo	کُوئو

۱	۲	۳
پین یین	وید	فارسی
niang	niang	نیانگ
niao	niao	نیائو/نیا
nie	nieh	نیه
nin	nin	نین
ning	ning	نینگ
niu	niu	نیو
nong	nung	نونگ
nou	nou	نو
nu	nu	نو
nuan	nuan	نوآن/نوئن
nuo	no	نوئو
nü	nü	نیو
nüeh	nüeh	نیوئه
ou	ou	ئو
pa	p'a	پا
pai	p'ai	پای/پایی
pan	p'an	پن
pang	p'ang	پانگ
pao	p'ao	پائو/پا
pei	p'ei	پئی
pen	p'an	پن
pi	p'i	پئی
pian	p'ien	پیان/پیشن
piao	p'iao	پیاو/پیا
pie	p'ieh	پیه
pin	p'in	پین
ping	p'eng	پینگ
ping	p'ing	پینگ

۱	۲	۳
پین یین	وید	فارسی
mai	mai	مای/مایئی
man	man	من
mang	mang	مانگ
mao	mao	مائو/ما
mei	mei	مئی
men	men	مین
meng	meng	مینگ
mi	mi	می
mian	mien	میان/میئن
miao	miao	میاو/میا
mie	mieh	میه
min	min	مین
ming	ming	مینگ
miu	miu	میو
mo	mo	مو
mou	mou	مو
mu	mu	مو
na	na	نا
nai	nai	نای/نایی
nan	nan	نن
nang	nang	نانگ
nao	nao	نائو/نا
ne	ne	نه
nei	nei	نئی
nen	nen	نین
neng	neng	ننگ/نونگ
ni	ni	نی
nian	nien	نیان/نیئن

۱	۲	۳
پین‌یین	وید	فارسی
rui	jui	رُوئی
run	jun	رُون
ruo	jo	رُوئو
sa	sa	سا
sai	sai	سای / سایبی
san	san	سَن
sang	sang	سانگ
sao	sao	سائو
se	se	سه
sen	sen	سِن
seng	seng	سِنگ
sha	sha	شا
shai	shai	شای / شایبی
shan	shan	شَن
shang	shang	شانگ
shao	shao	شائو
she	she	شه
shei	shei	شی
shen	shen	شِن
sheng	sheng	شِنگ
shi	shih	شی
shou	shou	شو
shu	shu	شو
shua	shua	شوا
shuai	shuai	شوا / شوآبی
shuan	shuan	شوان / شوئن
shuang	shuang	شوانگ
shui	shui	شویی

۱	۲	۳
پین‌یین	وید	فارسی
po	p'o	پو
pou	p'ou	پو
pu	p'u	پو
qi	ch'i	چی
qia	ch'ia	چیا
qian	ch'ien	چیان / چیئن
qiang	ch'iang	چیانگ
qiao	ch'iao	چیاو / چیا
qie	ch'ieh	چیه
qin	ch'in	چین
qing	ch'ing	چینگ
qiong	ch'iong	چیونگ
qiu	ch'iu	چیو
qu	ch'u	چیو
quan	ch'üan	چوان / چوئن
que	ch'üeh	چوئه
qun	ch'ün	چون / چوئن
ran	jan	رَن
rang	jang	رانگ
rao	jao	رائو
re	je	ره
ren	jen	رن
reng	jeng	رَنگ / رونگ
ri	jih	ری
rong	jung	رونگ
rou	jou	رو
ru	ju	رو
ruan	juan	روان / روئن

۱	۲	۳	۱	۲	۳
پين يين	ويد	فارسی	پين يين	ويد	فارسی
tuo	t'o	توئو	shun	shun	شون
wa	wa	وا	shuo	shuo	شوئو
wai	wai	وی / وای / وایی	si	szu	سی
wan	wan	ون	song	sung	سونگ
wang	wang	وانگ	sou	sou	سوؤ
wei	wei	وی	su	su	سو
wen	wen	ون	suan	suan	سوان / سوئن
weng	weng	ونگ	sui	sui	سویی
wo	wo	وئو	sun	sun	سون
wu	wu	وو / او	suo	so	سوئو
xi	hsi	سی	t'iao	t'iao	تیاؤ
xia	hsia	سیا	ta	t'a	تا
xian	hsien	سیان / سیئن	tai	t'ai	تی / تایی / تایی
xiang	hsiang	سیانگ	tan	t'an	تن
xiao	hsiao	سیائو	tang	t'ang	تانگ
xie	hsieh	سیه	tao	t'ao	تاؤ
xin	hsin	سین	te	t'e	ته
xing	hsing	سینگ	teng	t'eng	تنگ
xiong	hsiung	سیونگ	ti	t'i	تی
xiu	hsiu	سیؤ	tian	t'ien	تیان / تیئن
xu	hsü	سیؤ	tie	t'ieh	تیه
xuan	hsüan	سیوان / سیوئن	ting	t'ing	تینگ
xue	hsüeh	سیوئه	tong	t'ung	تونگ
xun	hsün	سیون	tou	t'ou	توؤ
ya	ya	یا	tu	t'u	تؤ
yai	yai	یای / یایی	tuan	t'uan	توان / توئن
yan	yan	ین	tui	t'ui	تویی
yang	yang	یانگ	tun	t'un	تون

۱	۲	۳
پین یین	وید	فارسی
zheng	cheng	چنگ
zhi	chih	جی
zhong	chung	جونگ
zhou	chou	جوؤ
zhu	chu	چو
zhua	chua	چوا
zhuai	chuai	چوای / جوایی
zhuan	chuan	چوان / جوئن
zhuang	chuang	چوانگ
zhui	chui	چوئی
zhun	chun	چون
zhuo	cho	چوئو
zi	tzu	زه - زی
zong	tsung	زونگ
zou	tsou	زوؤ
zu	tsu	زو
zuan	tsuan	زیوان / زوئن
zui	tsui	زوئی
zun	tsun	زون
zuo	tso	زوئو

۱	۲	۳
پین یین	وید	فارسی
yao	yao	یائو
ye	yeh	یه
yi	yi	یی
yin	yin	یین
ying	ying	یینگ
yo	yo	یو
yong	yung	یونگ
you	yu	یوؤ
yu	yü	یو
yuan	yüan	یوان / یوئن
yue	yüeh	یوئه
yun	yün	یون
za	tsa	زا
zai	tsan	زای / زای / زایی
zan	tsan	زن
zang	tsong	زانگ
zao	tsao	زائو
ze	tse	زه
zei	tsei	زی
zen	tsen	زن
zeng	tseng	زنگ
zha	cha	چا
zhai	chai	چای / جای / جائی
zhan	chan	چن
zhang	chang	چانگ
zhao	chao	چائو
zhe	che	چه
zhen	chen	چن

توضیح نکاتی از این جدول ضروری است.

(۱) در این جدول حروف a, e, i, o, u, ü واکه (مصوت) به شمار می آید و مابقی همخوان (صامت). a خوانده می شود و ang آنگ؛ مثل Tan: تن، و Tng: تانگ.

(۲) این صداها به یکدیگر نزدیک اند: ۱. b و p (ب، پ)؛ ۲. d و t (د، ت)؛ ۳. g و k (گ، ک)؛ ۴. z و c (ز، تس)؛ ۵. zh و ch (ج و چ)؛ ۶. q (چ، ج).

— صدایی دارد با ترکیب T و z (Tz) که در فارسی ز می نویسیم.

— صدایی دارد با ترکیب T و s (Ts).

— zh صدایی دارد بین ج و چ، در حالی که نوک زبان به سقف دهان می چسبند.

— ch صدای ج فارسی دارد، در حالی که نوک زبان به سقف دهان می چسبند.

(۳) e و o صدای نزدیک به یکدیگر دارند؛ در تلفظ e لبها جمع نمی شود ولی در o می شود. از این رو، مثلاً در ترکیب eng و feng می توان ئونگ و فونگ هم نوشت.

(۴) از ۲۱ همخوان فقط un, uan, uen و r آوایی اند و مابقی اصوات بی آوایند که بدون لرزش تارهای صوتی تولید می شوند.

(۵) ü (یُو) هرگاه پس از q, x بیاید به صورت u نوشته و یُو خوانده می شود.

(۶) uei و uen و iou هرگاه پس از همخوان قرار بگیرند به صورت un, uai و un نوشته می شوند، ولی در خواندن همان تلفظ را دارند؛ مثلاً Tui, Tuei تویی خوانده می شود.

(۷) u و ü هرگاه هجای جداگانه باشند یا در اول هجا قرار گیرند به شکل های زیر

نوشته می شوند:

i _____ yi	یی	ian _____ yan	یان
ia _____ ya	یا	in _____ yin	یین
ie _____ ye	یه	iang _____ yang	یانگ
iao _____ yao	یاو	ing _____ ying	یینگ
iou _____ you	یُو	iong _____ yong	یونگ

u _____ wu	وو	uan _____ wan	وان
ua _____ wa	وا	uen _____ wen	ون
uo _____ wo	وه	uang _____ wang	وانگ
uai _____ wai	وای	ueng _____ weng	ونگ
uei _____ wei	وی		
ü _____ yu	یو	üan _____ yuan	یوان
üe _____ yue	یوه	ün _____ yun	یون

(۸) صدایی بین ژ، ر، و ل دارد. ر را ترجیح داده ایم.

(۹) از همخوان‌های چینی فقط n و ng- در آخر هجا می آیند.

(۱۰) مسئلهٔ تُن (tone) های چهارگانه، که با چهارنشانه روی واژه‌ها مشخص می شود، در معانی واژگان چینی نقش مهمی دارد؛ مثلاً واژهٔ bao با چهار تُن متفاوت چهار معنی مختلف می گیرد:^۱

bào	پیچیدن
báo	نازک، لاغر
bāo	پُر، پر خوردن
bào	روزنامه

در فرهنگ‌های چینی که آوانویسی بین‌بین دارند، یا در کتاب‌های آموزش زبان چینی، کاربرد این نشانه‌های چهارگانه و رعایت تلفظ آنها الزامی است، اما در فارسی نوشتن آنها از این نشانه‌ها استفاده نمی شود و دانستن و رعایت تن‌های چهارگانه لزومی ندارد. غرض از اشاره به این نکته تأکید این امر است که در فارسی نوشتن این حروف، تقلید اصوات چینی ضروری نیست؛ مثلاً بهتر این است که xia را سیا (شیوهٔ ییل نیز sya نوشته است) بخوانیم نه حتماً شیا یا هسیا.

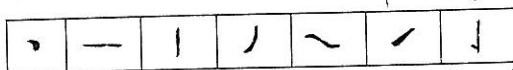
(۱۱) چینیان هیا ح یاخ ندارند، لذا h صدایی است شبیه به ه و خ، یا شاید بین این دو؛ از این رو به گوش برخی همی رسد و به گوش برخی دیگر خ. از این گذشته، این نکته را

۱. این قسمت از توضیحات بخش اول Elementary Chinese، چاپ پکن، ۱۹۷۱، ترجمه شده است.

نباید در تلفظ اصوات چینی از یاد برد که چینیان نیز در سراسر چین این اصوات را به یک شکل ادا نمی‌کنند.

۱۲) گاهی در فارسی نوشتِ ng- (نگ)، g را ساقط کرده -n می‌نویسند؛ زیرا n این جا خیشومی است و از این رو g دقیقاً خوانده نمی‌شود. اما به گمان من باید گ را نوشت و نخواند، چه حذف آن ایجاد اشتباه می‌کند و در آن صورت فرقی میان yin (یین) و ying (یینگ) نخواهد بود و هر دو را باید بین نوشت. از این گونه موارد کم نیست.

۱۳) هُن زِه، یا نماد نوشتاری زبان چینی، را در زبان‌های اروپایی غالباً Chinese character یا واژه‌نگاره می‌خوانند، که به طور کلی مرکب از هفت جزء است و هر جزء از آن را «مؤلفه واژه‌نگاره چینی» می‌نامند. البته برخی از این مؤلفه‌ها وقتی که به تنهایی به کار برده شود یک واژه‌نگار به شمار می‌آید. مؤلفه‌های واژه‌نگاره‌های چینی مرکب از تعدادی حرکات قلم است:

مثلاً واژه‌نگاره 大 (da) به معنی «بزرگ» از چپ به راست چنین نوشته می‌شود: 一 丿 ㇏ 丨 一 丶
 نیز + (عدد ۱۰) مرکب از دو مؤلفه است: + - .

آوانویسی واژگان ژاپنی

واکه‌ها

A: آ، -a در Basho: باشو؛ Amida

صدای a در واقع آ است اما به گوش ما صدای آی کوتاه دارد، و بهتر است که به فارسی آن نوشته شود، با این شرط که آ را کوتاه بخوانیم تا به صدای این واکه در ژاپنی نزدیک شده باشیم. نکته دیگر آن که مثلاً اگر Basho را بشو بنویسیم ناگزیر همیشه باید بنویسیم بشو تا بشو یا بشو خوانده نشود. مثال بسیار رایج واژه Kanji (کان‌جی) است، نامی که ژاپنی‌ها به هُن زِه (واژه‌نگاره چینی یا Chinese character) داده‌اند. نشینده‌ام ژاپنی‌ها Kanji را کن جی بخوانند، خصوصاً ژاپنی‌های فارسی دان.

AE: آئه، -a، که به شکل دو واکه جداگانه خوانده می‌شود، مثل Monzaemon:

مونزائه‌مون که در تداول گاهی مونزای موی هم به گوش می‌رسد.

AI: آی، آبی

هرگاه در وسط باشد، -ای و در آخر -ایی. طبعاً روی ai وسط همان فشاری نیست که روی ai آخر است؛ مثلاً Taigi: تای گی و Kyorai: کیورایی.

E: ئ -ه (های غیرملفوظ یا های بیان کسره)، در Edo ئدو و Sute-jo سؤته - جو.

e را به شکل ئمی نویسیم که همواره باید به کسر، یعنی ئ خوانده شود. من همواره آ را به صورت امی نویسیم و o (ا) را به شکل ئو. بدین ترتیب با کمی توجه شاید هیچگاه سه صدای e, ae و o لا اقل در اوّل کلمه به هم نیامیزد.

EI: ی یا -ئی، که به صورت جدا مثل می جی Meiji، و تی توکو Teitoku، یعنی جدا با کسره ماقبل ی، می نویسیم نه میجی یا تیتوکو. می توان می جی و تی توکو هم نوشت.

یای ماقبل مکسور را باید مثل ای فارسی کنونی خواند، در کلماتی چون ری و می و دی، نه ای یا یی یا ئی یا یی وسط مثل کی کاکو Kikaku. اگر ei در اوّل نام یا واژه باشد به ناگزیر باید ای نوشت مثل ای جی Eiji. اما هنگامی که این صدا در کنار - و قرار گیرد آوانویسی آن نام یا واژه را دشوار می کند: مثل Koei و Joei به شکل جوئی، جوئی و جوئی نادرست خوانده می شود. شاید تنها راه این باشد که به این شکل نوشته شود: جوئی و کوئی، تا به تفکیک خوانده شود. البته جوئی (Jovei) هم هست که فارسی شده تر از تلفظ های دیگر است.

IE: ای، -یش مثل Kien: کیئن.

I: ای، ی میانی و پایانی، در Issa: ایسا.

ii غالباً به تفکیک نوشته می شود مثل Kiin کی این یا کی ئین و کی بین نه کیین، که شاید کیین یا کیین یا حتی گئین یا کئین خوانده می شود.

O و O: ئو، و و (O کوتاه و O بلند یا کشیده): Oni: ئونی؛ Ho: هو؛ Hoben: هو بن؛

Obaku: ئوباکو.

هرگاه o یا O حرف اوّل باشد به ترتیب ئو و ئومی نویسیم و در غیر این صورت و، و. گاهی نامی هست، مثل نام شاعر و منتقد معاصر ژاپنی Ooka، که ئووکا نوشته می شود. هرگاه ضروری باشد که دو o از یکدیگر تفکیک شوند میان آنها یک نیم تیره را که دارای دو O است بخواهند به شکل روماجی (رومی نوشت، یعنی با حروف لاتین) بنویسند، مثلاً Hiro-o.

هیروئو یا هیروئو، که o دوبار خوانده می شود. طبیعی است که ما در خواندن فرقی

میان o کوتاه و بلند نگذاریم چرا که صدایی چون o کشیده ژاپنی در فارسی نداریم.
 OI: مثل Noin: نوئین، اما می توان نوین (novin) خواند که فارسی شده است. مثال
 دیگر Soin است: سوئین یا سُوین.

OUI: ئوی یا -ویی. o کشیده می شود و i خوانده می شود.

U: u یا او، برای u کوتاه و وu برای u بلند یا کشیده: yugen, Butsu, یوئسو، یووگن.
 می توان برای u و و هم به کار برد.

هرگاه u حرف اول باشد او می نویسیم و در غیر این صورت u. برای آن که دو u مستقل مثلاً Hakuu و Hakuun با u نیامیزد، در آوانویسی، میان دو uu یک نقطه می گذاریم:

هاکو. اوُن و هاکو. او.

UO: وُو، در نام هایی چون Hasuo: هاسوئو.

UI: -وئی، مثل Hakuin: هاکوئین، نه هاکواین، که این به راحتی واین، یعنی Hakovain خوانده می شود. همین گونه است oi، مثلاً در Koichi که در رسم الخط ما کوئیچی نوشته می شود ولی اگر وا، به شکل کواچی یا حتی کوائچی نوشته شود کواچی Kovaichi خوانده می شود.

Y: ی است مثلاً در -ya, -yo, -yu: Kyorai: کیورایی، Kyusha: کیووشا.

تشدید. در ژاپنی مثل فارسی همخوان های مشدد یا تشدید هست: tch, tt, nn, pp, ss, kk که به ترتیب س، پ، ن، ت، چ، ک مشدد خوانده می شود: Gekkyo: گکیو یا گککیو، Issa: ایسا، Sesshu: سِشوو، Sesshi: سِشی، Zenna: زَنّا یا زِنّنا، Seppo: سِپو، Itto: ایتو.

تفکیک نام ها به هجاهای آن، مثل ئونی تسورا که ئونیشورا خوانده می شود. و همین گونه است Shinto که شین تو نوشته می شود.

همخوان ها

از همخوان ها تنها tsu نیاز به مختصر توضیحی دارد و باقی همخوان ها صدای خاصی

۱. در هیچ مورد تلفظ متداول واژگان، مثلاً در توکیو، معیار آوانویسی ما نبوده است. مثلاً غالباً در تداول ژاپنی شنیده ام که u را پس از k و s یا نمی خوانند یا بسیار رقیق تلفظ می کنند مثلاً فراوان دیده ام که haiku (هایکو) Akutagawa (آکوتاگاوا) و Daruma (داروما) و Otsuka (ئوتسوکا) را هایک و آکتاگاو، دارما و ئوتسکا تلفظ می کنند، یا با u خفیف. همین گونه است ei که آن را در آخر کلمه در تداول غالباً کشیده می شنویم، مثل sensei که سن سه گفته می شود.

ندارند و کمابیش مثل آوانویسی آنها در فارسی خوانده می‌شوند، گو این‌که در زبان ژاپنی ادای مخارج حروف با کم‌ترین حرکات لب و دهن همراه است، تقریباً به خلاف ما. TSU: تسو در ترکیب‌ها. ت ساکن خفیف است و پس از آن سو. Bosatsu، Butsu، بوئسو، بوساتسو.

ts در tsu را نباید مثل (ts)z آلمانی تلفظ کرد هر چند شباهتی به آن دارد. اگر در میان کلمه باشد خواندش برای ما آسان است مشروط به آن که ت را ساکن بخوانیم: بای شیتسو، ران بیتسو. تسو و حرف ماقبل آن: تونی تسورا، و سر هم مثل بای شیتسو، رانیتسو. - استفاده از نیم‌تیره برای تفکیک نام‌های مرکب: Haku-san: هاکوسان. ناگفته پیداست که پیشنهادی ما برای شکل فارسی نوشت این صداها، تماماً تقریبی است.